

EESTI TÖÖANDJATE KESKLIIT

Pöördumine Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjonile ELi HKSi reformi kohta

16. september 2026

Austatud Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni liikmed

Euroopa Komisjoni ELi heitkogustega kauplemise süsteemi läbivaatamise ettepanek rõhutab, et tasuta lubatud heitkoguse ühikute eraldamise eesmärk on kaitsta Euroopa tootmist süsinikulekke eest. Selle kaitse sidumine kohustusliku investeerimiskava ja investeringu tegemise plaaniga vähendaks tasuta ühikuid ka olukorras, kus vajalik tehnoloogia, taskukohane energia või CO₂ taristu ei ole ettevõtjale kättesaadav.

Eesti Tööandjate Keskliit palub Riigikogul teha Vabariigi Valitsuse seisukoht selles küsimuses konkreetsemaks. Praeguse tingimusliku toetuse asemel peaks Eesti läbirääkimispositsioonis esmalt taotlema investeerimistingimuslikkuse eemaldamist. Kui selleks ei kujune ELis piisavat toetust, peab varulahendus välistama tasuta ühikute vähendamise juhul, kui tehnoloogia või taristu ei ole turul kättesaadav, investering ei ole rahvusvahelises konkurentsivõimelise majanduslikult teostatav või käitis on olemasoleva tehnoloogiaga juba saavutanud võimaliku heitevähenduse. Arvesse tuleb võtta ka enne 2031. aastat tehtud investeringuid ning investeringuid ühitaristusse ja ettevõtte teistesse käitistesse. Lisaks peab Eesti taotlema sujuvat ühikute vähendamise trajektoori, mis ei koonda kõige järsemat vähendamist perioodi algusesse. Käitistele või allkäitistele ei tohiks kohaldada sektoriteülest paranduskoefitsienti (CSCF), kui nad rakendavad parimat võimalikku tehnoloogiat ning nende tegevus on liikmesriigi energiasalvusele, varustuskindlusele või kriisitaluvuse seisukohalt oluline. Olemasolevale põlevkiviõli tootmisele ja sellega seotud uttegaasi väärtusahelale tuleb säilitada süsinikulekke kaitse seni, kuni sektoril puudub tehniliselt ja majanduslikult teostatav dekarboniseerimistee. CO₂ püüdmise, kasutamise ja ladustamise puhul tuleb arvestada ka ühitaristusse ning sama kontserni teistesse käitistesse tehtud investeringuid ja heitevähendusi.

Eesti unikaalne positsioon

Eesti põlevkivitööstus on Euroopas erandlik terviklik tööstusökosüsteem. Meil on kodumaine ressursibaas, taristu, oskused ja põlevkiviõli tootmise ja selle kõrvalsaadusena tekkiva uttegaasi väärtustamise võimekus. Kui see võimekus suletakse enne tehniliselt ja majanduslikult toimivate alternatiivide kasutuselevõttu, ei kao Euroopa nõudlus õli ja gaasi järele. Euroopa asendab oma tootmise impordiga kolmandatest riikidest, kus samaväärne süsinikukulu ja keskkonnanõuded sageli puuduvad. Ebavõrdsust süvendab asjaolu, et vedelkütused ei kuulu kehtiva CBAMi kohaldamisalasse: Eesti tootja kannab ELi HKSi süsinikukulu, kuid konkureeriva impordi tootmisheitele piiril võrreldavat süsinikukulu ei rakendata. Selle tulemus võib olla suurem impordisõltuvus ja süsinikulekke, mitte

väiksem globaalne heide. Uttegaasi kasutatakse muu hulgas elektri ja soojuse tootmiseks. Kodumaise võimekuse enneaegne sulgemine vähendaks ka kriisiolukorras vajalikku strateegilist tootmisvõimekust.

Meie eesmärk ei ole säilitada muutumatut fossiilkütuste tootmist, vaid anda sektorile usutav üleminekutee. Olemasolevat tööstusvõimekust saab ümber kujundada CO₂ püüdmise, kasutamise ja ladustamise, tööstusjäätmete ringse väärindamise, ressursitõhususe ning kõrgema lisandväärtusega keemia- ja mineraaltoodete kaudu. Samad teadmised ja taristu toetavad Eesti ning Euroopa tulevase kriitiliste toormete väärtusahelaid ja strateegilist autonoomiat.

Palume komisjonil teha Vabariigi Valitsusele järgmine ettepanek

„Eesti taotleb tasuta lubatud heitkoguse ühikute eraldamise sidumisest kohustuslike investeerimiskavadega loobumist. Eesti taotleb ka sujuvamat lubatud heitkoguse ühikute vähendamise trajektoori. Kätistele või allkätistele ei tohi kohaldada sektoriteülest paranduskoefitsienti (CSCF), kuni nad rakendavad parimat võimalikku tehnoloogiat ning nende tegevus on liikmesriigi energiasjulgeoleku, varustuskindluse või kriisitaluvuse seisukohalt oluline. Olemasoleva põlevkiviõli tootmise ja sellega seotud uttegaasi väärtusahela süsinikulekke kaitse tuleb säilitada seni, kuni puudub tehniliselt ja majanduslikult teostatav dekarboniseerimistee. Kui tingimuslikkus säilib, ei tohi see vähendada süsinikulekke kaitset kätistele, mille heite vähendamiseks vajalik tehnoloogia või taristu ei ole kättesaadav või majanduslikult teostatav, ning arvestada tuleb ühistaristusse ja sama kontserni teistesse kätistesse tehtud investeeringuid ja heitevähendusi. ELi HKSi mõju hindamisel tuleb arvestada ka tootmise ümberpaiknemist, globaalset heidet, impordisõltuvust, energiasjulgeolekut ning strateegilise tootmisvõime säilimist Euroopas.“

Lugupidamisega

Hando Sutter,
tegevjuht